

A Glóbus meghódítása, nagyhatalmak kialakulása.

Az ember ma már az egész Földglóbus ura. A Föld megismerése és **politikai** birtokba vétele azonban nagy és hosszas küzdelmek eredménye.

Az Ó s részben a Középkorban is a Földnek még csak jelentéktelen részét ismerték: Európa, Észak-Afrika, Elő-Ázsia foglalta magában az akkor ismert Világot.

A Föld teljes megismerésének útját állta az akkori hajózás fejletlen volta. Ha hozzávesszük még, hogy a vallásos szemlélődésbe merült Középkort a természet-tudományok vajmi kevéssé érdekelték, meg tudjuk érteni, hogy az emberiség földrajzi ismeretei oly hosszú időn keresztül miért nem fejlődtek tovább.

A kereskedelem fellendülése lassankint kifejlesztette a vállalkozó szellemet, az ismeretlen utáni vágyat. Egyes kalandorok elbeszélései nyomán fantasztikus hírek keltek szárnyra a távoli országok gazdagságáról. A hajózás, különösen a delejtű használatbavételével jóval intenzívebb lett. A földgömb alakjának és körülhajózhatóságának hite mindinkább gyökeret vert a gondolkodók lelkében. A mellett a kontinens (Európa) népessége is egyre szaporodott. A nagy felfedezéseket jórészt ezeknek a körülményeknek közreműködése érlelte meg.

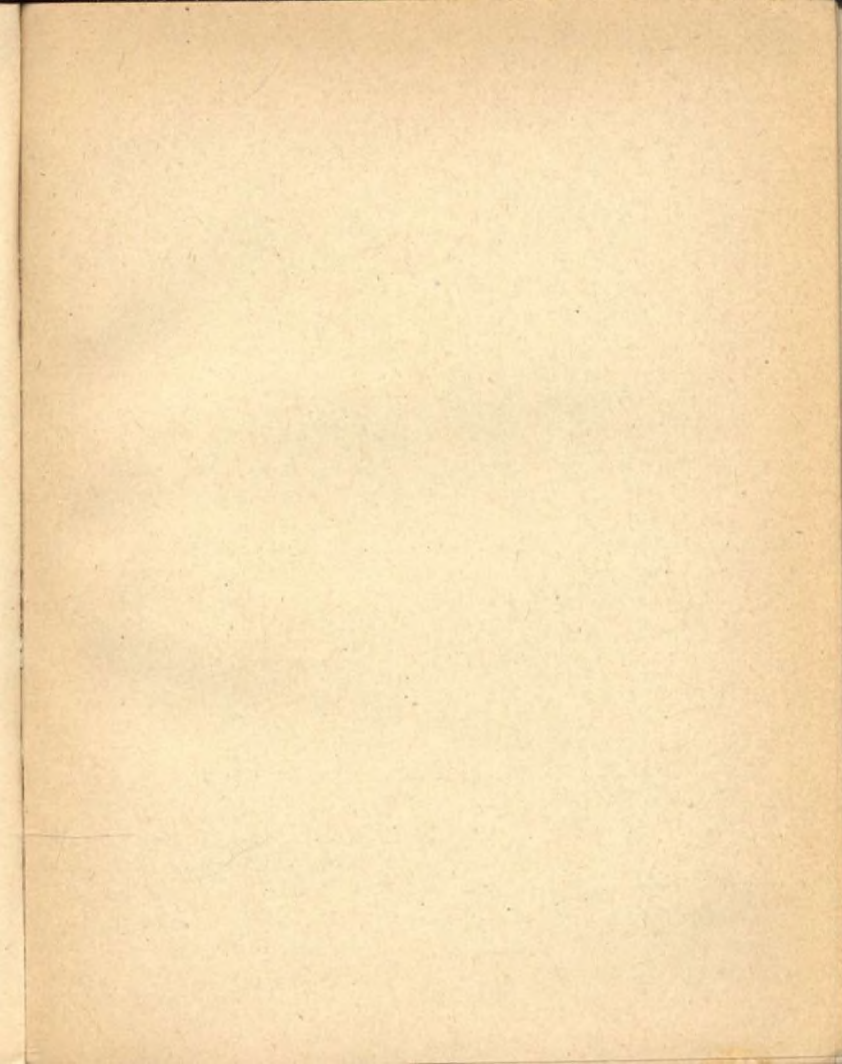
A felfedezéseknek nagy átalakító hatása volt az emberiségre. A Földről alkotott fogalmai egyszerre megváltoztak, addigi szűk geográfiai látköre tetemesen kiszélesedett. Az óceánok megnyiták a hajózás előtt, miáltal távoli országok könnyen elérhetőkké váltak.

Az Ujvilág kincsei egyre több embert csábítottak ki a már sűrűn benépesedett Óvilágból s az ókori szárazföldi nagyhatalmakkal ellentétben létrejönnek a tengerentúli gyarmatokon felépült nagyhatalmak (Spanyolország, Portugália, Hollandia, Anglia).

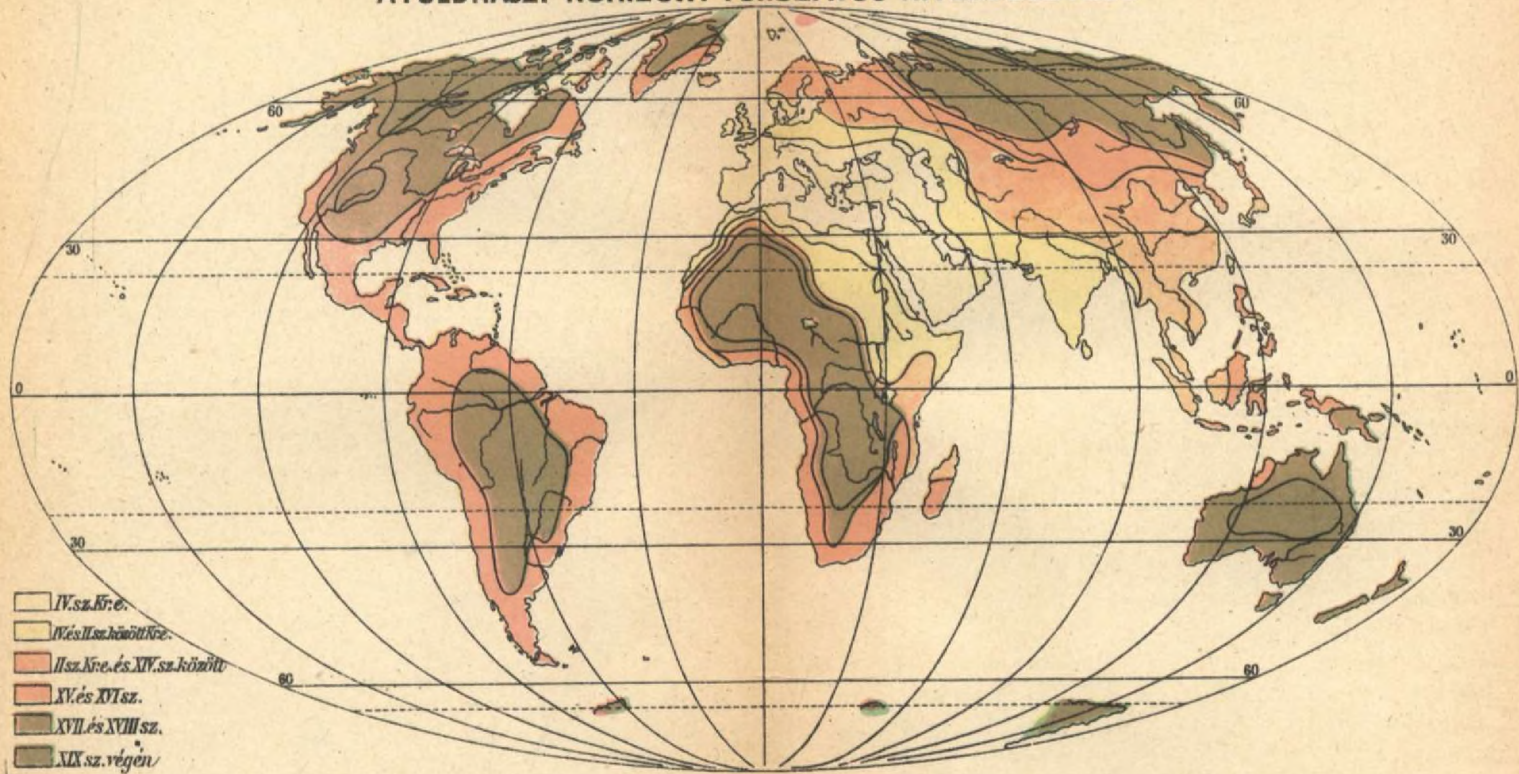
A kivándorlások nélkül Európa túlnépesedése rövidesen bekövetkezett volna. Az új világrészek népessége túlnyomólag Európából került ki. Így Amerika népességének $\frac{2}{3}$ része, Ausztrália egész lakossága európai származású. Érthető tehát, hogy mindenütt a fejlett műveltségű európaiak kerültek túlsúlyra. Így az egész Glóbus 80% -a s népességének 70% -a áll európai uralom alatt s a gyarmatok hétszer akkora területet foglalnak el, mint Európa.

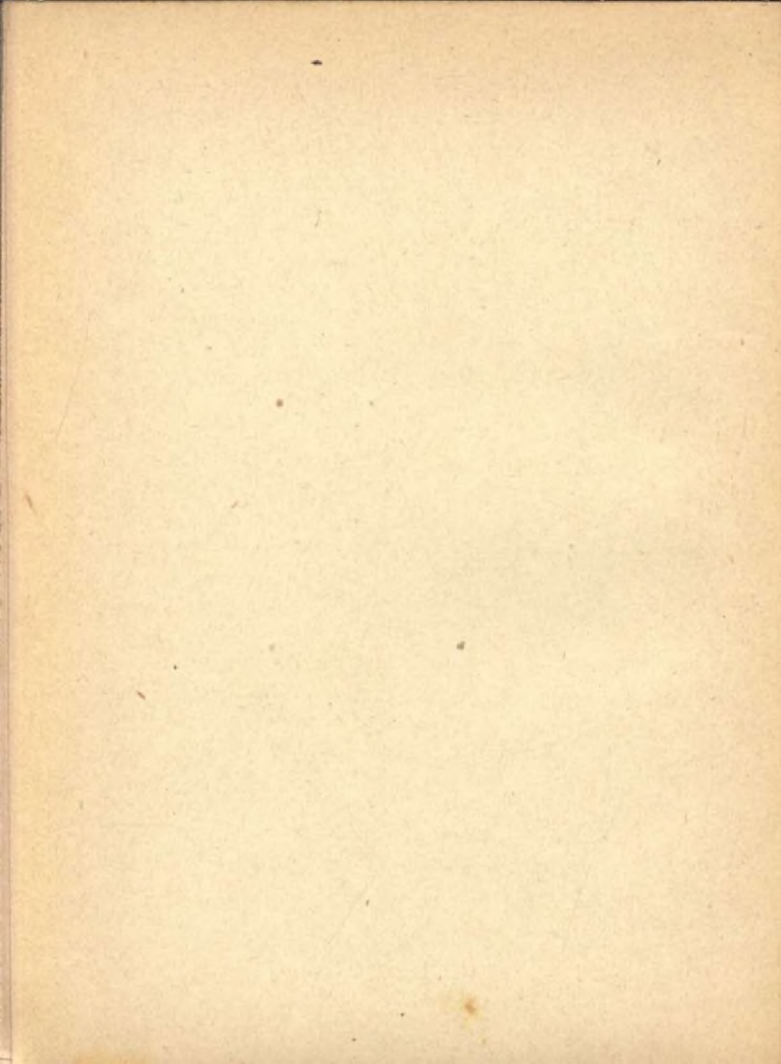
A nagyhatalmak kialakulására a múlt század technikai alkotásai is nagy befolyással voltak. A nagyipar és közlekedés a termelés fokozását, a népesség sűrűsödését, a kereskedelem fejlődését s az egyes országok gazdasági fellendülését vonta maga után. Földszorosok átvágásával, hegyek átfúrásával stb. addig legyőzhetetlennek hitt akadályok tűntek el. Villamos drótok hálózák be a lakott föld minden részét, melyek legyőzve időt és távolságot, kapcsolatot létesítenek a legtávolabb eső helyek között.

A **jelenlegi** nagyhatalmak között ezidőszert **Angliáé** a vezető szerep. Ezt lakói rátermettségén kívül szigeti fekvése által biztosított kiváltságos helyzetének köszönheti. Háttérbe szorítva a kontinens többi tengerparti államait, a Föld legértékesebb gyarmatait szerezte meg magának. Az angol világbirodalom háromszor akkora területen fekszik, mint Európa (30 millió km^2) s 380 millió alattvalót számlál. Nagy-

A FÖLDRAJZI HORIZONT FOKOZATOS KITERJESZTÉSE

hatalmi helyzetét fejlett ipara is támogatja, melyhez a szükséges nyersanyagokat a saját területéről képes beszerezni. Ipara és kereskedelme által óriási vagyonhoz jutott. Ezt a roppant világbirodalmat, melynek súlya Európán kívül fekszik, csak tengeri egyeduralma képes fenntartani. Ezért biztosította magának Gibraltár és Szuez birtokba vételével az Indiába vezető utat, ezért szerzett magának a tengereken mindenfelé kereskedelmi és hadászati támaszpontokat, ezért épített nagy hadi és kereskedelmi flottát. Anglia küzd a tengerek szabadsága ellen, mert kiváltságos helyzetét, melyen egész nagyhatalmi állása nyugszik, csak így tarthatja meg.

Németország csak kis államainak egyesítése óta (1870) vált nagyhatalommá. Rövid idő alatt minden téren bámulatos energiával küzdötte fel magát. Pedig földrajzi helyzete nem kedvező. Oceáni partja kicsi, földje nem termi meg szükségleteit, három nagyhatalom közé van ékelve. Gazdag vas- és kőszénbányái nagy iparhoz segítették, de nyersterményeit más országokból kénytelen fedezni, mert kisterületű, kedvezőtlen fekvésű s csekély értékű gyarmatai, igényeit nem tudják kielégíteni ($2\frac{1}{2}$ millió km^2 terület 12 millió lakossal). A német gazdasági élet ma mintegy háromszor akkora területen fekszik, mint Németország maga. A külkereskedelem 1891—1913-ig 8 milliárdról 22 milliárdra emelkedett ($17\frac{0}{10}$) s ma csak 6 milliárddal kevesebb, mint Angliáé. Németország gazdasági fejlődésének kényszerűsége teremti meg a német imperiálizmust s az ezt támogató militarizmust.

Franciaország Anglia nyomdokain haladt, de mellette mindig háttérbe szorult. Csak másodrendű

gyarmatokhoz jutott, de gyarmataival együtt Európánál nagyobb területen fekszik (10,577.000 km²). Németországnál sokkal kedvezőbb fekvése dacára kereskedelme és gazdasági élete alig fejlődik, népessége gyéren szaporodik. Ezért a világv versenyben mindinkább lemarad.

Ausztria-Magyarország sokféle népfaj egyesüléséből létesült tisztán védelmi jellegű, politikai nagyhatalom, mert gyarmatai nincsenek.

Olaszország, gyarmatai nélkül a legkisebb a nagyhatalmak között. Hatalmi helyzetét kedvező földrajzi fekvése s nagy népessége (36 millió) magyarázza. Gyarmatai nem nagy területűek (1,500.000 km²), kevésbé értékesek, nagyrészt kihasználhatatlanok. A fejlődés útján van, de fejlődésének lehetőségei megfelelő gazdasági erőforrások híján nagyon korlátozottak. A hatalmasabb Franciaországgal szemben érvényesülését Ausztria-Magyarország rovására keresi.

Oroszország úgy területileg, mint népességileg a második és pedig Angliával szemben teljesen szárazföldi, de azért ázsiai birtokaival gyarmati nagyhatalom. 22 millió km² területével a Szárazföld $\frac{1}{7}$ részét foglalja el s nagy előnye, hogy 176 milliónyi népét s népszaporulatát ezen az összefüggő nagy darab földön tudja elhelyezni. Nagyságával azonban hatalma és gazdasági értéke nincsen arányban. Bár földje a legkülönbözőbb termelési ágakra alkalmas, jelentékeny része az éghajlat miatt kihasználhatatlan s fejletlen gazdasági állapotai miatt termés-átlaga mindenben kicsi. Ipara ez idő szerint még saját terményeit sem tudja feldolgozni. Népe sem egységes s műveltségben hátramaradt. Gazdasági fejlődését a rossz közlekedési viszonyok, mindennek felett pedig kedvezőtlen fekvésü

tengerpartja akadályozza meg. A világkereskedelemben mindössze csak 3.8^o/_o-kal vesz részt.

Európán kívül csak két nagyhatalom keletkezett: az Északamerikai Egyesült Államok és Japán.

Az Egyesült-Államok Szövetsége az 1783-ban Angliától függetlenné vált államokból alakult s újabb államok csatlakozása, vétel és hódítások által nyerte mai területét. Népe ssége főleg európai bevándoroltakból származik. (Területe gyarmataival együtt 9,694.000 km². Lakóinak száma m i n t e g y 110 m i l l i ó.) A legkedvezőbb fekvésű a nagyhatalmak között. Amerikának legjobb éghajlatú s legtermékenyebb részét foglalja el, ahol megvannak a nagyhatalmi fejlődéshez szükséges összes gazdasági feltételek. Összefüggő nagy területen aránylag kis népesség oszlik meg. Más nagyhatalmaktól el van szigetelve. Az Egyesült Államok az európai beavatkozás kiszorításával egész Amerika felett ki akarják terjeszteni hatalmukat.

Japán az egyetlen nem európai népektől lakott, nagyhatalmi polcra jutott ország. Angliához hasonló előnyös földrajzi helyzete van. (Összes területe 674.000 km², 73 millió lakossal.) Túlnépesedése terjeszkedésre készíti. Politikai céljai, melyek a Kelet-Ázsia és a Csendes-Óceán feletti hegemonia megszerzésére irányulnak, az európai hatalmakkal érdekellentétbe hozzák. A „sárga kérdés” a jövő nemzetközi politikájának legnehezebb problémája.

Minden nép arra törekszik, hogy a világversenyben minél előnyösebb helyzetet küzdjön ki magának. Új területek birtokába igyekszik jutni, hol népszaporulatát elhelyezze s honnan új gazdasági erőforrásokat nyerjen, melyek élelmezési és ipari szükségleteit kielégítik.

Az árúk forgalombahozatalára nagy kereskedelmet fejleszt. Hatalmi helyzetét és meglévő javait minél nagyobb szárazföldi és tengeri haderővel törekszik biztosítani. A versenyben egyik nép a másik rovására akar érvényesülni, a mi minduntalan ellentétekre vezet. Így keletkeznek a háborúk. A népek jogainak és fejlődéshez való igényeiknek kölcsönös elismerése tudna csak állandó egyensúlyi helyzetet teremteni.

A Föld **gazdasági** birtokba vétele azonban ma sincs befejezve, még sok terület vár kihasználásra és benépesítésre. A jövő feladata, hogy Földünk lehetőség szerint kihasználható kincsei minél több ember számára nyújtsanak megélhetést és boldogulást.

Dr. Hézser Aurél.